

Kálmánova „Cirkusová princezná“ v Košiciach

Alexandra Ivanoff - 10. november 2025

Keď som písala túto recenziu, dostala som veľmi smutnú správu, že Yvonne Kálmánová, posledná z rodiny skladateľa, ktorá pokračovala v odkaze svojho otca po celom svete a bola aj oddanou patrónkou Národného divadla v Košiciach, zomrela 7. novembra vo veku 88 rokov – jej nekrológ si môžete prečítať tu:

<https://papageno.hu/english/news/2025/11/yvonne-kalman-dies-at-88/> . Viem, že Yvonne by sa táto inscenácia v divadle, ktoré jej bolo také blízke, veľmi páčila.

Spln a reflektory

Pod mohutným splnom zažila 5. novembra opereta Emmericha Kálmána z roku 1926 „Cirkusová princezná“ v Košiciach moment „Návratu do budúcnosti“. Historické Národné divadlo v tomto slovenskom meste uviedlo starú/novú/starú verziu tohto majstrovského diela, pričom doslova otočilo scenár.

Táto konkrétna trojaktová verzia, ktorá mala premiéru v septembri, bola vytvorená tímom generálneho riaditeľa Andreja Šotha a operného riaditeľa Rolanda Khern Tótha. 5. novembra sa odohrala druhá repríza, v decembri sú naplánované ďalšie. Toto predstavenie bolo nielen pozoruhodným úspechom kvôli svojmu významu pre kultúrnu komunitu, ale aj načasovaným vzostupom Kálmánovho odkazu, keďže v tom istom týždni zomrela Yvonne. Melancholické melódie tohto veľkého skladateľa, ktoré vznikli zo sentimentálnej rakúsko-uhorskej elegancie a americkej jazzovej éry, tentoraz zasiahli srdce ešte silnejšie.

Dej je typický pre strieborný vek viedenských operiet od Kálmána, Lehára, Ábraháma a ďalších. Obvyklá formula je zmes komédie omylov, tajomných skrytých identít, večierkov plných šampanského, komických postáv v kontraste s vážnymi úlohami naiviek a hrdinov, a na konci všetci spievajú slávne love songy pri západe slnka.

Tento scenár však dáva inscenácii nový rozmer, pretože sa začína – a končí – spomínaním 80-ročných ľudí (jeden z nich je na invalidnom vozíku), ktorí premýšľajú o svojich najlepších rokoch a nešťastných láskach, zatiaľ čo roztržito púšťajú poháre, riad a príbory na zem. Tento prológ potom náhle prechádza do prvej scény s radostnou hudbou, ktorá nás vysokou rýchlosťou prenáša do minulosti a ktorú ohlasuje skupina mladých mužov v smokingoch. Predvádzajú energické uctievanie divy (mladej princeznej Fedory Palinskej), ktorá sa sexy spôsobom vkradne do stredu skupiny, aby zaspievala svoju prvú pieseň, ktorá odhaľuje jej cynický laissez-faire postoj k mužom a láske.

Búrľivá prostredná časť predstavenia sa odohráva o 40 rokov skôr v cirkuse s artistami na chodúľoch, klaunmi, akrobatmi, tanečníkmi, ktorí porážajú gravitáciu aj na lanách a šáloch. Veselý zbor, ktorý toho spevom veľa komentuje, obklopuje ostatné postavy. V hlavnej úlohe mladej princeznej Fedory sa predstavila Tatiana Hajzušová, ktorej zlaté tóny a hviezdne herectvo panovali po celý čas. Jej kontroverzného romantického partnera, cirkusanta Mistra X, dočasne prezlečeného za princa, aby si získal jej ruku, stvárnil Titusz Tóbisz. Je jediným heldentenorom, akého som kedy videla, ktorý by vedel tancovať. Jeho úžasný spevácky

prejav a heavymetalový účes s copom predstavovali zaujímavú a úspešnú kombináciu opery a popu.

Hlavné komické úlohy stvárnil Ivan Krúpa ako Pelikán, neúnavný, tvrdohlavý čašník a dôverník takmer všetkých, a Maksym Kutsenko ako Toni, privilegovaný a trochu uletený mladík, ktorý je zamilovaný do cirkusovej umelkyne Mabel, ktorú stvárnila Aneta Hollá. Starnúceho alkoholika princa Vladimíra, ktorý neustále naháňal Fedoru a nakoniec si ju vzal za ženu, skvele stvárnil Marián Lukáč. Silný hlas mezzosopranistky Viery Kállayovej ako majiteľky hotela ovládol javisko v záverečných momentoch, keď spieva a tancuje s Pelikánom, ktorý aj po 40 rokoch obsluhuje tých istých zákazníkov.

Zo zákulisia

Ako protilieka na tradičnú sentimentálnosť operety (preháňanie a groteska) talentovaná bulharská režisérka Vera Nemirova naučila hercov nájsť svoje autentické hlasy napriek neustálemu cirkusovému daniu okolo nich.

„Hľadáme ozajstnú, priamu reč,“ hovorí v publikovanom rozhovore. Dramaturg predstavenia Stanislav Trnovský potvrdzuje jej prístup: „To umožňuje, aby sa oveľa viac prejavila ľudská stránka stereotypov ako skutočných ľudí.“ Ako Vera hovorí v rozhovore: „Za maskou klauna sa vždy skrýva človek... a v prípade Mistra X, ktorý musí trikrát skryť svoju identitu, je to naozaj jeho spôsob prežitia.“

„Rakúsky režisér Walter Felsenstein hovoril, že keď v operete a v akomkoľvek predstavení na vyjadrenie nestačia slová, vtedy nastupuje hudba,“ uvádza v rozhovore Trnovský. Konkrétne sa rozhodli použiť hudbu z dvoch ďalších Kálmánových operiet – Holandská žienka (1920) a Bajadéra (1921) – na sprevádzanie improvizovaných momentov a choreografie vzdušných akrobatov. Avšak, rovnako ako v opere, operete a muzikáloch, piesne a árie sa v skutočnosti stávajú najhlbšími komunikačnými prostriedkami: „Mister X môže odpovedať len spevom, lebo ho premohli city,“ uvádza Vera.

Spoločne s režisérkou vytvorili ďalšiu postavu – komediantku v úlohe talianskej barmanky menom Mary, ktorá väčšinou potichu upratovala priestor, ale občas náhle prešla do tanca v štýle Folies-Bergère. Kým dve hlavné postavy vpredu na javisku viedli srdcervúci rozhovor, Mary pomaly stohovala stoličky z baru za nimi a vytvorila z nich vežu, ktorá sa v kľúčovom momente rozhovoru zrútila na zem. Brilantný komediálny nápad stvorený pre tanečnicu/herečku Silviu Borsetti!

Všetka česť choreografom Andrejovi Petrovičovi, Gennarovi Sorbinovi a Daliborovi Fabiánovi, ktorí mali určite plné ruky práce, aby zmenežovali kombináciu intenzívnej fyzickej akcie na javisku aj nad ním, a to aj v pokojnejších častiach, kde sa pozornosť sústredila na hovorené slovo. A osobitná česť patrí novému mladému dirigentovi divadla Marekovi Madejovi, ktorý úspešne debutoval na čele orchestra Národného divadla v Košiciach.

Ďalšie termíny predstavenia sú 3. a 21. december 2025.